

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 3.014.623(100/477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.1>

ТЬЮТОР І ТЬЮТОРІНГ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ І УКРАЇНІ

Бундак О.А.,

*кандидат історичних наук, доцент, заступник директора з науково-методичної роботи
Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4398-560X>,
olenabundak@gmail.com;*

Попов А.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права та фінансів Луцького
інституту розвитку людини Університету «Україна»,
<https://orcid.org/0000-0003-1285-1296>,
popov_anatolii@ukr.net;*

Туз Ю. О.,

*старший викладач кафедри права та фінансів Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»,
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5052-314X>,
tyz.yulia@ukr.net*

Бундак О.А., Попов А.А., Туз Ю.О. Тьютор і тьюторінг в сучасній освіті і Україні

В статті розглянуті проблеми тьюторінга, як складової індивідуалізації навчання. Автори критично оцінюють спроби деяких українських вчених ототожнювати функції тьютора і відомого ще з радянських часів куратора академічної групи. Більше того, чинне українське законодавство не дає визначення поняття «куратор» і не передбачає цю діяльність.

Виконання функцій тьютора потребує певних знань і вмінь, формування яких не передбачено змістом традиційної підготовки викладача і особистісних якостей, які сьогодні не мають підтримки в законодавчому полі України. Тому логічно тому спиратися на західні наукові і практичні доробки з цього предмету.

Актуальність та необхідність тьюторінгу, – тут автори підтримують думку деяких інших вчених, – обумовлена основною метою британської освіти – розвитком уміння мислити, яке реалізовується в переважно завдяки самостійній роботі студента за супроводу тьютора. Автори звертають увагу на те, що в Оксфорді й Кембриджі тьютори займають важливе становище як штатні одиниці, забезпечуючи зворотній зв'язок між студентом і конкретним викладачем та всім професорсько-викладацьким складом. Тьютор тут – це наставник, який закріплюється за кожним студентом, і веде його до кінця навчання. Він підбирає програми для підопічного студента, рекомендує йому певний алгоритм зайняття, контролює увесь процес. Завдяки ролі кураторів навчання в Оксфорді стає багато в чому індивідуальним.

В Україні застосовувалась німецька модель освіти, яка не передбачала ніякої свободи і вибору, а лише жорстку дисципліну і обмеження. Цю модель привіз ще за часів царської Росії М. Ломоносов. Але сьогоднішня вимагає від освіти нових підходів, методів і засобів. Одною з таких систем і є тьюторінгу.

Навіть в далеко не найпрогресивнішій країні світу Росії нині посада «тьютор» включена в державний реєстр професій.

Таким чином, існує нагальна потреба у внесенні професії тьютор до Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій».

Ключові слова: куратор, індивідуальна освітня траєкторія, німецька модель освіти, тьюторська технологія, класифікатор професій.

Popov A.A., Bundak O.A., Tooz Y.O. Tutor and tutoring in modern education and Ukraine

In the article the problems of tutoring, as component individualization of studies, are considered. Authors estimate the attempts of some Ukrainian scientists to equate the functions of tutor and of counsel known yet from soviet times of academic group critically. Moreover, the current Ukrainian legislation does not give determination of concept "counsel" and does not envisage this activity.

Implementation of tutor functions needs certain knowledge and abilities, forming of that is not envisaged by maintenance of traditional preparation of teacher and personality internalss that today does not have support in the legislative field of Ukraine. Therefore that is why logically to lean against western scientific and practical revisions from this object.

Actuality and necessity of tutoring, – here authors support opinion of some other scientists, - are conditioned by the primary purpose of British education – by the development of ability to think, that is realized in mainly due to independent work of student at accompaniment of tutor.

Authors pay attention to that in Oxford and Cambridge of tutors occupy important position as regular units, providing a feed-back between a student and concrete teacher and all faculty advisors. Tutor here is a tutor that is fastened after every student, and conducts him to the end of studies.

He elects the programs for a ward student, recommends him the certain algorithm of study, and controls all process. Due to the role of counsels of studies in Oxford becomes individual in a great deal.

The German model of education, that envisaged no freedom and choice and only hard discipline and limitation, was used in Ukraine, This model was brought yet in the days of tsar's Russia by M. Lomonosov. But present time requires from education new approaches, methods and facilities. One from such systems and there is tutoring.

Thus, there is an urgent requirement in bringing of profession of tutor to the National classifier of Ukraine SK 003: a 2010 «Classifier of professions».

Keywords: counsel, individual educational trajectory, German model of education, tutor technology, classifier of professions.

Постановка проблеми. Важливе місце в сучасній освіті займає індивідуалізація навчання. У зв'язку з цим в світі все більш популярним стає поняття тьюторства (тьюторингу), як діяльності спеціального педагога, який працює за принципом індивідуалізації.

На жаль, як справедливо зауважує Д.Тараджук, проблема тьюторства для вітчизняної науки є досить новою (на відміну від зарубіжної педагогіки), і хоча в цьому напрямі ведуться активні наукові розвідки, вона ще не знайшла достатнього висвітлення в сучасних дослідженнях [13, с.72].

Стан опрацювання. Вагомий внесок у світовій та вітчизняній науковій думці і практиці відіграють питання професійної підготовки тьюторів у вищих навчальних закладах охарактеризовано в наукових розвідках Є. Андрєєвої, Л. Бернадзіковської, А. Бойко, М. Голубєвої, Н. Дем'яненка, Д. Тараджук, Л. Цветкової та ін. Однак багато з них розглядають в своїх доробках окремі аспекти тьюторства (в дошкільній освіті, в вищій школі, в плані виховання слухачів), не надаючи значення системному підходу в використанні інституту тьютора.

Метою статті є здійснити системний аналіз окремих шляхів вдосконалення українського законодавства щодо введення інституту тьюторства в систему освіти України.

Виклад основного матеріалу. Одним із шляхом так би мовити «сегментного» дослідження є порівняння знайомого українському законодавству інституту кураторства в закладах вищої освіти (ЗВО) з тьюторством.

Куратор, як відомо, забезпечує виховну роботу у студентській групі та відповідає за її перебіг перед керівництвом ЗВО, і крім того, куратор – це викладач ВНЗ, який здійснює власне навчальну діяльність [див.: 8, с.19].

Тьютор же, – заважають М. Голубєва і А. Жулківська, – «це особлива це особлива педагогічна посада, що утворилася історично, яка забезпечує розробку індивідуальних освітніх програм для учнів і студентів, а також супроводжує їх у процесі індивідуального навчання в школі, ЗВО, у системах додаткової і неперервної освіти» [там само].

Тим не менш, на думку вищезгаданих авторів, зважаючи на зростання інтересу до процесу поглиблення індивідуалізації навчання в рамках програми модернізації за ідеями Болонської декларації, було б доречно переносити елементи позитивної практики англійського тьютора у діяльність куратора в українському ЗВО [див.: там само, с.22].

З останнім ми погодитися не можемо.

По-перше, як справедливо пише А. Недоля, жоден із законів України: «Про освіту» та «Про вищу освіту» не дає визначення поняття «куратор» і не передбачає цю діяльність. Також куратори не передбачені статутами закладів вищої освіти. Тому ця невизначена посада існує якби поза законом – такий собі кіт Шредінгера у чорній скриньці. Існує він чи ні, ніхто рівнозначно визначити не може, бо положення про кураторів якби існує, а хто вони – ніхто не знає. Ця невизначеність посади дозволяє за це нічого не сплачувати. Тобто все залежить від спостерігача або адміністрації, яка на нього хоче перекласти свою частину відповідальності [див.: 11].

В останньому випадку варто згадати, що в ряду ВНЗ України прийняті, так звані Положення про куратора. Так, Положення про куратора академічної групи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», затв. 27 травня 2020 року, передбачає, крім багатьох інших прав і обов'язків право куратора «брати участь у розробці та затвердженні індивідуального навчального плану студента, призначенні соціальних стипендій, наданні місця в гуртожитку, складанні характеристики студента, зміни форм навчання (контрактна або бюджетна форми навчання)» [4, п.3.1.9.]. Але яким чином, разом з ким, виходячи з яких підстав і т. ін., не встановлює.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план [1, п.9 ч.1 ст.1].

Останній – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів [там само, п.11 ч.1 ст.1].

Як вже зазначалось науковцями, у формулюванні «розробляється закладом освіти» не визначено хто саме має розробляти, тобто автори мають на увазі, що розроблятиме той, «на кого прилетить» [15].

Без відповіді на питання, хто і на яких підставах має розробляти індивідуальний навчальний план, не можливо перейти до практичного вирішення запровадження інституту тьюторства в українське законодавство.

Оскільки без цього, врешті рещт, не можна визначити функціональне навантаження тьютора.

Узагальнюючи досвід роботи тьюторів, – пише В. Смікал, – можна констатувати, що тьютор – це нова спеціалізація професійно-педагогічної діяльності викладача, яка виникає і функціонально реалізується у принципово нових умовах організації навчального процесу, що створюються внаслідок використання нових інформаційно-комп'ютерних освітніх технологій [12, с.38].

Функції, властиві традиційній професійній діяльності викладача, на її думку, не втрачаються тьютором, але його особливості змісту роботи й обов'язки на перший план висувають: консультативну функцію, менеджерську функцію, фасилітативну (підтримувальну) функцію, що виявляється в налагодженні та підтримці інформаційних зв'язків і взаємодії між слухачами та іншими учасниками дистанційної освіти, урегулюванні різних проблем, розв'язанні конфліктів, адаптації слухачів до нової форми навчання. Виконання цих функцій потребує певних знань і вмінь, формування яких не передбачено змістом традиційної підготовки викладача і особистісних якостей, які сьогодні не мають підтримки в законодавчому полі України [див.: там само, с.39]. Очевидно, що важливим елементом підготовки тьютора має стати спеціальна, досить глибока підготовка в галузі психології.

Логічно тому спиратися на західні наукові і практичні доробки з цього предмету.

Вважається, що історія тьюторингу розпочалась в середньовіччі на початковому етапі роботи Оксфорду і Кембриджу [7, с.96].

Тьютор – найближчий радник студента і помічник в усіх труднощах. В цей період тьюторський супровід офіційно признається частиною англійської університетської системи. З 1700 по 1850 рр. в англійських університетах не було публічних курсів і кафедр до іспитів підопічного готував тьютор. Коли наприкінці XIX ст. стали з'являтися і вільні кафедри і колегіальні лекції, за студентом так і залишалось право вибору професорів і лекцій. Нині приблизно 90% занять в Оксфордському та 75% в Кембриджському університетах проводяться тьютором з одним чи двома студентами. Актуальність та необхідність тьюторингу обумовлена основною метою британської освіти – розвитком уміння мислити, яке реалізовується в переважно завдяки самостійній роботі студента за супроводу тьютора [там само].

В Оксфорді й Кембриджі тьютори досі займають важливе становище як штатні одиниці, забезпечуючи зворотній зв'язок між студентом і конкретним викладачем та всім професорсько-викладацьким складом, а отже – зберігаючи цілісність академічної освіти [9, с. 84-85].

Тьютор тут – це наставник, який закріплюється за кожним студентом, і веде його до кінця навчання. Він підбирає програми для підопічного студента, рекомендує йому певний алгоритм зайняття, контролює увесь процес. Завдяки ролі кураторів навчання в Оксфорді стає багато в чому індивідуальним – тобто, таким, що враховує усі психологічні і соціальні особливості студента, а значить – якіснішим [19].

В Україні застосовувалась німецька модель освіти, яка не передбачала ніякої свободи і вибору, а лише жорстку дисципліну і обмеження. Цю модель привіз ще за часів царської Росії М. Ломоносов. Але сьогодення вимагає від освіти нових підходів, методів і засобів. Одною з таких систем і є тьюторинг.

Сьогодні в світі знань, які постійно оновлюються, стало вже зрозумілим, що навчити всьому неможливо, але навчити кожного й досі підтримується загальноосвітньою школою та системою в цілому. Тому сам принцип індивідуального підходу в навчанні продовжує реалізовуватись, опираючись вже на сучасні дослідження в психології, педагогіці, які пояснюють різні типи сприйняття інформації, специфіку навчання визначеного психічного типу (4 типи – сангвінік, холерик, меланхолік та флегматик). Тому вчитель, враховуючи індивідуальні особливості учня, добирає відповідні форми, засоби і методи навчання, що допомагає подолати невідповідність між рівнем навчальної програми і реальними можливостями учня засвоїти її [7, с.97].

Всі інші зусилля держави у цьому напрямку мають експериментальний характер.

Ще в 2015 навчальному році МОН розпочало експеримент в декількох середніх і вищих навчальних закладах під назвою «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті» [14]. Однак, з невідомих причин, така важлива частина освіти, як дошкільна, експериментом не була охоплена.

Наприкінці грудня 2020 року на базі Інституту індивідуалізації та тьюторства в онлайн-режимі на платформі Google Meet відбулася IV Всеукраїнська тьюторська конференція «Тьюторство як виклик. Шляхи й перспективи тьюторства в Україні».

Захід організовано Тьюторською асоціацією України за сприяння та підтримки Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», зокрема відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи.

Конференція проводилася як підсумок дослідно-експериментальної роботи за темою «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті», яка здійснювалася на базі 13 закладів загальної середньої освіти України за сприяння Тьюторської асоціації України.

Підсумовуючи роботу конференції, учасники заходу прийняли ухвалу про звернення до Міністерства освіти і науки України з проханням звернути увагу на актуальність розробки системи підготовки тьюторів за підтримки Тьюторської асоціації України, Інституту індивідуалізації та тьюторства, Науково-освітнього центру «Платформа відкритої освіти» та потребу у внесенні професії тьютор до Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» [17].

На жаль, гірша ситуація склалася в Україні. Вже давно на міжнародному рівні розроблено документ, що є основою для класифікації професій на національному та регіональному рівнях – Міжнародна стандартна класифікація занять (ISCO-08) [3]. В Україні діє Класифікатор професій ДК 003:2010 (ДК 003:2010) [див.: 2], який базується на застарілій версії ISCO (ISCO-88). Незважаючи на схоже призначення обох документів, вони містять суттєві відмінності, пов'язані не лише з контекстом країни. Так, існують принципові відмінності у визначенні та тлумаченні основних понять, особливо щодо рівнів кваліфікації, вимог до кваліфікації та спеціалізації [5].

Останнє зауваження, разом з іншими, не наведеними в цій статті, дає серйозні підстави для (ДК 003:2010), зокрема для введення в цей документ нової професії – «тьютор». На думку С.В. Мельника, аналіз відповідності назв номенклатури посад закладів вищої освіти нормам та положенням національного стандарту – КП дає підстави рекомендувати МОН ініціювати, зокрема внесення нової назви посади: 2359.2 Тьютор (за видами, формами та складниками освіти) тощо [10, с.45, 46].

Висновки. На наш погляд, впровадження тьюторства в Україні, як важливої частини індивідуалізації освіти, не має системного характеру. Це проявляється, зокрема, в відсутності намірів МОН України навіть в експериментальному варіанті впровадити цей інститут в дошкільну освіту, запропонувати ввести поняття «тьютор» в Класифікатор професій, а також розробити відповідний законопроект про внесення відповідних змін в Закон «Про освіту».

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 17.04.2021).
2. НАЦІОНАЛЬНИЙ КЛАСИФІКАТОР УКРАЇНИ КЛАСИФІКАТОР ПРОФЕСІЙ ДК 003:2010, затв. Наказом Державного Комітета України з питань технічного регулювання та споживчої політики 28.07.2010 № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#>. (дата звернення: 25.04.2021).
3. Міжнародна стандартна класифікація занять (ISCO-08). Міжнародна Організація Праці Женева, 2012. ОГЛЯД МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ «МІЖНАРОДНА СТАНДАРТНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙ ISCO-08». INTERNATIONAL STANDARD CLASSIFICATION OF OCCUPATIONS ISCO-08. Укладачі: ст.викладачі кафедри іноземних мов факультету МЕІМ Циркун О.І., Турчанінова В.Є.. Київ 2012. 11 с.
4. Положення про куратора академічної групи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», затв. Вченою радою Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» протокол № 11 від 27 травня 2020 року. СУЯХАІ-ВНВР-П/001:2020. URL: <https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/polozheniya1/polozhennya-pro-navchalno-vihovnu-robotu/polozhennya-pro-kuratora-akademichnoi-grupi/> (дата звернення: 22.04.2021).
5. Аналітична записка «Щодо внесення змін до Класифікатора професій ДК 003:2010 з метою розробки Професійних стандартів в сфері психічного здоров'я» (11.05.2020) Психічне здоров'я для України. Українсько-швейцарський проєкт. URL: https://www.mh4u.in.ua/wp-content/uploads/2020/07/analitychna-zapyska-1_klasyifikator-profesij.pdf. (дата звернення: 24.04.2021).
6. Андреева Е. А. Сравнительный анализ моделей тьюторства (на примере Англии, Германии, Объединенных Арабских Эмиратов и России) 13.00.01 общая педагогика, история педагогики и образования. Автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. пед. наук. Москва 2012. 22 с.
7. Бернадзиковская Л.А. Тьюторинг как метод индивидуализации в образовании. «Young Scientist». № 5.2 (69.2).May, 2019. с.95-98. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/21.pdf> дата звернення: 24.04.2021).
8. Голубева М. О., Жульківська А. М. Порівняльна характеристика діяльності куратора академічної групи українського ВНЗ і тьютора британського університету. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2012. Т. 136. С. 19-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2012_136_5. (дата звернення: 12.04.2021).
9. Кулагина М.Г. Рождение и воспитание детей в бреду английской аристократии в XVII–XVIII веках. Вестник всеобщей истории. 1999. Вып. 2. С. 82-91.
10. Мельник С. В. Колективно-договірне регулювання соціально-трудових відносин в університетах як автономних інституціях сектору нефінансової корпорації. Освітня аналітика України. 2019. № 3 (7). с.42-56. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/4_Melnik_37-2019_42_56.pdf. (дата звернення: 28.04.2021).
11. Недоля А. Кому потрібні куратори академічних груп? URL: <https://osvita.ua/blogs/64290/> (дата звернення: 22.04.2021).
12. Смікал В.О. Діяльність тьютора в системі дистанційного навчання 5. Juni, 2020. Stuttgart, Deutschland. 37-39. URL: <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v2.13> (дата звернення: 22.04.2021).
13. Тарадюк Д.О. Тьюторство як нова педагогічна професія в закладах дошкільної освіти. Молодий вчений. № 12.1 (64.1). грудень, 2018 р. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12.1/17.pdf>, с.72-75. (дата звернення: 25.04.2021).
14. Тьютори в українських навчальних закладах – новий експеримент МОН. 26.10.2015. URL: <https://starylev.com.ua/news/tyutory-v-ukrayinskyh-navchalnyh-zakladah-novyyu-eksperyment-mon> (дата звернення: 25.04.2021).
15. Цветкова Л. Тьюторство як форма педагогічного супроводу руху учня за індивідуальною освітньою траєкторією. Освітня політика. Портал громадських експертів. 06.12.2018. URL: <http://education-ua.org.ua/articles/1289-tyutorstvo-yak-forma-pedagogichnogo-suprovodu-rukhu-uchnya-za-individualnoyu-osvitnoyu-traektorieyu> (дата звернення: 16.04.2021).
16. Швець Т. Тьюторинг. Практики впровадження. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2017. 119 с.
17. Шляхий перспектив тьюторства в Україні: підбиваємо підсумки дослідно-експериментальної роботи. URL: <https://imzo.gov.ua/2020/12/24/shlyakhy-y-perspektyvy-t-iyutorstva-v-ukraini-pidbyvaiemo-pidsumky-doslidno-eksperymental-noi-roboty/> (дата звернення: 16.04.2021).
18. Ashwin P. Variation in student experiences of the Oxford Tutorial // Higher Education. 2005. № 50. Pp. 631–644.
19. University of Oxford. <https://placeofstudy.ru/university/description/1> URL: (дата звернення: 20.04.2021).